

Lausunto

28.7.2023

VN/10364/2022
VN/10364/2022-TEM-37

Oikeusministeriö
Lausuntopalvelu.fi

Työ- ja elinkeinoministeriön lausunto; Sosiaaliturvan ulosmittaus, työryhmän mietintö

Tausta

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa sosiaaliturvaetuuksien ulosmittausta koskevasta työryhmämietinnöstä. Lausunto annetaan lausuntopalvelu.fi -palvelun kautta vastaamalla annettuihin kysymyksiin ja vaihtoehtoihin. Lisäksi on ollut mahdollista antaa yleistä palautetta mietinnöstä.

Tehty selvitys perustuu Marinin hallituksen päätökseen käynnistää selvitys ulosmittauksen laskentasääntöjen ja sosiaaliturvaetuuksien yhteensovittamisesta. Selvitys on toteutettu oikeusministeriön asettaman Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus –työryhmän toimesta. Lausunnolla olevan aineisto muodostaa pohjan selvitystyön toiselle vaiheelle, jossa toteutetaan ehdotettujen uudistusvaihtoehtojen vaikutusten arviointi, työllisyysvaikutukset mukaan lukien. Selvitystyöllä luodaan tietopohjaa ulosmittausjärjestelmän uudistamiselle.

Lisäksi työryhmä ehdottaa, että ulosmittauksen laskentasäännöt uudistetaan kokonaisuutena mietinnössä hahmotellun mallin mukaisesti. Ehdotettujen laskentasääntöjen yksityiskohdat on tarkoitus tarkentaa hankkeen seuraavassa vaiheessa tehtävän vaikutusarvioinnin pohjalta. Tarkempaa arviointia vaativia seikkoja ovat muun muassa suojaosuuden euro määrä, elatuksen varassa olevien henkilöiden huomioon ottamisen tapa ja euromäärä sekä ulosmittausprosentit eri tulotasoilla.

Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus

Työryhmä ehdottaa, että sosiaaliturvaetuslajien vaikutusta ulosmitattavuuteen vähennetään siten, että ulosmittauskiellosta säädettäisiin vain niiden etuuksien osalta, jotka myönnetään eläke- tai sosiaalilainsäädännön nojalla määräytyyn tarkoitukseen. Muiden etuuksien ulosmitattavuus määräytyisi ainoastaan sillä perusteella, ylittääkö etuuden määrä suojaosuuden määrän.

1. Pidätkö ehdotusta kannatettavana?

Työryhmän mietinnössä on todettu, että ehdotuksen mukaan ulosmittauskelpoisten etuuksien määrä kasvaisi. Muutos merkitsisi joidenkin velallisten osalta nykyistä ankarampaa ulosmittausta, mutta se olisi velallisten yhdenvertaisen kohtelun kannalta perusteltu. Työ- ja elinkeinoministeriö kannattaa esitettyä muutoksen vaikutusten tarkempaa selvittämistä.

2. Mitä vaikutuksia ehdotuksen toteuttamisella nähdäksenne olisi?

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Työ- ja elinkeinoministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 32
00023 Valtioneuvosto

Aleksanterinkatu 4
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 1606 2160
+358 9 1606 2160

kirjaamo.tem@gov.fi
www.tem.fi

Vaikutukset on mietinnössä esitetty taulukossa siten, että muutosten vaikutusten pääpiirteet ovat havaittavissa. Koska vaikutukset on esitetty kaavamaisesti, työ- ja elinkeinoministeriö korostaa työn seuraavan vaiheen eli tarkemman selvittelyn tärkeyttä.

3. Millaisia kustannuksia ehdotuksen toteuttamisesta aiheutuisi (mm. tietojärjestelmäkustannukset)?

Ei lausuttavaa

4. Mahdolliset muut kommentit ehdotuksesta?

Mietinnössä on tuotu esimerkkilaskelmien avulla hyvin esille työtulojen vaikutukset tulojen kokonaisuudessa (kokoaikatyö, osa-aikatyö). Työ- ja elinkeinoministeriö on aikaisemmissa lausunnoissaan tuonut esille, että kaikki muutokset, jotka kannustavat työn vastaanottamiseen, ovat kannatettavia. Työn vastaanottamiseen kannustamisessa on yhteys myös työttömyysturvaan ja sitä kautta työvoimapalveluihin. Seuraavassa vaiheessa, jolloin muutosten työllisyysvaikutuksia arvioidaan, on hyvä ottaa mahdollisuuksien mukaan huomioon myös 2.5.2022 voimaan tulleet muutokset julkisen työvoimapalvelun asiakaspalvelumalliin. Asiakaspalvelumallissa työttömän tulee hakea työttömyysetuuden saamiseksi työttömän tilanteesta riippuen 0–4 työpaikkaa kuukaudessa. Työnhakuvelvoitteen täyttäminen korvaa osittain TE-toimiston tai kunnan tekemät työtarjoukset. Olisi mielenkiintoista saada tietoa myös siitä, onko mahdollisella ulosotolla vaikutusta työnhakuvelvollisuuden täyttämiseen. Tätä on ehkä mahdollista arvioida osana seuraavan vaiheen vaikutusten arviointia.

Sairauspäivärahan ja kuntoutustuen ulosmittauksen osalta työ- ja elinkeinoministeriö haluaa tuoda esille tiedottamisen ja tiedonsaannin tärkeyden. Erityisesti työmarkkinatukea ja peruspäivärahaa saavien työttömien kohdalla tarvitaan tietoa, koska kyseisistä etuuksista ei tehdä ulosmittausta. Henkilöllä on oikeus saada sairauspäiväraha vähimmäismäärän suuruisena, jos hänellä ei ole oikeutta etuuteen vuositulojen perusteella taikka etuus jäisi vähimmäismäärää pienemmäksi. Kuntoutusrahan kohdalla tilanne on samanlainen, eli jos henkilöllä ei ole tuloja tarkastelujaksolla tai hänen tulonsa ovat hyvin pienet, päiväraha maksetaan vähimmäismäärän mukaisena. Ehdotusten mukaan näistä päivärahoista tehtäisiin ulosmittaus, jos velallisen tulopohjaan kuuluvat nettotulot ylittävät suojaosuuden määrän. Tieto siitä, että ulosmittausta ei välttämättä tehtäisi, on tärkeä saada ko. tilanteessa olevien henkilöiden tietoon.

Terveystieteiden ohjautuminen on osa kuntoutustarpeen arviointia ja siten se osaltaan edistää työttömän henkilön työllistymisprosessia. Tieto siitä, ettei ulosmitattavaa suojaosan ylittävää etuutta ole, on tärkeä kuntoutusprosessin käynnistymisen vuoksi. Toinen asia on mahdollinen työkyvyttömyys. Sairauspäiväraha on yleensä ensisijainen työkyvyttömyyseläkkeeseen nähden. Työkyvyttömyyseläke voi siten alkaa vasta sen jälkeen, kun henkilö on ensin saanut sairauspäivärahaa määrätyn ajan. Jos asian käsittelyä ulosottojärjestelmässä koskeva tieto ei saavuta työtöntä, hän ei välttämättä edes hakeudu asianmukaiseen hoitoon tai ei hae sairauspäivärahaa.

Tulojen ulosmittausjärjestelmä

Työryhmä ehdottaa, että ulosmittauksen laskentasäännöt uudistetaan kokonaisuutena mietinnössä hahmotellun mallin mukaisesti. Ehdotettujen laskentasääntöjen yksityiskohdat on tarkoitus tarkentaa hankkeen seuraavassa vaiheessa tehtävän vaikutusarvioinnin pohjalta. Tarkempaa arviointia vaativia seikkoja ovat muun muassa suojaosuuden euromäärä, eläituksen varassa olevien henkilöiden huomioon ottamisen tapa ja euromäärä sekä ulosmittausprosentit eri tulotasoilla.

Työ- ja elinkeinoministeriöllä ei ole lausuttavaa tulojen ulosmittausjärjestelmään liittyvissä asioissa (seuraavissa kohdissa tai kysymyksissä):

Mietinnössä ehdotetaan, että ulosmittauksen laskentasäännöt uudistettaisiin kokonaisuutena mietinnössä hahmotellun mallin mukaisesti (Ehdotus mietinnössä s. 51–64).

Pidätkö ehdotusta kannatettavana?

Millaisia vaikutuksia uudistuksen toteuttamisella nähdäksenne olisi

Millaisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta aiheutuisi mm. tietojärjestelmäkustannukset)

Muut mahdolliset kommentit ehdotetuista laskentasäännöistä ja ulosmittausjärjestelmän uudistamisesta?

Ehdotettujen laskentasääntöjen yksityiskohdat on tarkoitus tarkentaa hankkeen seuraavassa vaiheessa tehtävän vaikutusarvioinnin pohjalta. Yksityiskohtien tarkentamista varten kartoitetaan lausunnonantajien alustavia perusteltuja näkemyksiä seuraavista seikoista.

Suojaosuus tai tuloista ulosmitattava määrä:

Kumpaa vaihtoehtoa pidätte lähtökohtaisesti parempana? Voitte perustella vastauksenne valitsemanne vaihtoehdon alla olevaan tekstikenttään:

1) ulosmittaus aloitetaan korkeammalta tulotasolta (suurempi suojaosuus) ja suojaosuuden ylittävistä tuloista ulosmitataan ankarammin.

2) ulosmittaus aloitetaan matalammalta tulotasolta (pienempi suojaosuus) ja suojaosuuden ylittävistä tuloista ulosmitataan lievemmin

Elatuksen varassa olevien henkilöiden huomioon ottaminen:

Voimassa olevan ulosottokaaren mukaan velallisen suojaosuus on suurempi, jos hänellä on elatuksen varassa puoliso, oma lapsi tai puolison lapsi. Työryhmän näkemyksen mukaan olisi perusteltua harkita, tulisiko velallisen elatuksen varassa olevina jatkossa ottaa huomioon ainoastaan lapset eli poistaa mahdollisuus puolison huomioon ottamiseen. Miten arvioitte ehdotusta?

Työryhmä on esittänyt kaksi vaihtoehtoista tapaa elatuksen varassa olevien huomioon ottamiseksi. Kumpaa vaihtoehtoa pidätte parempana? (Vaihtoehtoja arvioitu mietinnössä s. 57–59). Voitte perustella vastauksenne valitsemanne vaihtoehdon alla olevaan tekstikenttään:

Vaihtoehto 1, jossa kukin elatuksen varassa oleva lapsi korottaa suojaosuuden määrää.

Vaihtoehto 2, jossa kunkin lapsen osalta tehdään ulosmittauslaskelman lopuksi vähennys ulosmitattavaan määrään.

Vapaakuukaudet ja ulosmittauksen määrän rajoittaminen

Työryhmä on pohtinut mahdollisuutta poistaa ulosmittausjärjestelmästä ilman velallisen pyyntöä myönnettävät automaattiset vapaakuukaudet ja mitoittaa tällöin kuukausittainen ulosmittausmäärä pienemmäksi (Mietinnössä asiaa arvioitu s. 62–64).

Kumpaa vaihtoehtoa pidätte parempana? Voitte perustella vastauksenne valitsemanne vaihtoehdon alla olevaan tekstikenttään

1) kuukausittain ulosmitattava määrä on pienempi ja ulosmittausjärjestelmästä poistetaan ilman velallisen pyyntöä myönnettävät vapaakuukaudet.

2) kuukausittain ulosmitattava määrä on suurempi ja velalliselle myönnetään nykyiseen tapaan ilman pyyntöä automaattisesti vapaakuukausia.

Muut mietintöä koskevat huomiot

Työ- ja elinkeinoministeriön katsoo, että mietintö kuvaa selkeästi nykytilannetta ja pohdittuja vaihtoehtoja. Kuitenkin huomio kiinnittyy kaavamaiseen tulojen ja avustusten/etuksien esittämiseen. Voi syntyä käsitys, että esimerkiksi kaikki kohderyhmään kuuluvat hakeva asumistukea ja saavat sitä. Samoin esitetyissä laskentamalleissa myös eläkkeen saajien kohdalla otettu kaavamaisesti mukaan työtuloja.

Lainsäädännön kehittämisen tavoitteena yksinkertaistaminen ja selkeyttäminen ovat lähtökohtaisesti aina hyviä tavoitteita. Mietinnössä on myös pyritty tuomaan esille eri näkökulmia sekä tiedossa olevia mahdollisia vaikutuksia. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä, että seuraavaan vaiheen vaikutusten arvioinnissa vaikutuksia voitaisiin arvioida ottaen huomioon velallisten heterogeisuus (ml. velkaantumiseen johtaneet syyt).

Erityistä tarkastelua vaativat tilanteet, joissa on kyse sosiaalisissa riskitilanteissa myönnettävistä sosiaaliturvaetuksista, jotka saattavat eri etuusyhdistelminä muodostaa ulosottovelallisen ainoan tulolähteen. Muutosten vaikutusten ei tulisi johtaa velallisen kannalta kohtuuttomiin lopputuloksiin, vaikka tavoite velan takaisinmaksusta on tärkeä.

Työllisyysvaikutuksia arvioidaan valmistelun seuraavassa vaiheessa. Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksenä on, että arviointiasetelmaa ja tutkimusmenetelmiä tulisi valmistella huolellisesti.

Ulosottokaareen tehtiin edelliset muutokset (vapaakuukausia lisättiin) TEAS-selvityksen ja siitä saadun lausuntopalautteen pohjalta. TEAS-selvityksessä arvioitiin myös vapaakuukausien määrän lisäämisen työllisyysvaikutuksia. Arvioitiin, että kevennyksellä ei voida merkittävästi vaikuttaa kokonaisuutena työnteon kannustimiin ja uudistuksella ei olisi merkittävää vaikutusta työllisyyteen. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että jossakin vaiheessa olisi ehkä saatavissa tietoja, miten tehty muutos koettiin sekä miten se vaikutti ja miten uudistuksen tavoitteet saavutettiin.

Kimmo Ruth
Työmarkkinaneuvos, osastopäällikön sijaisena

Päivi Haavisto-Vuori
Neuvotteleva virkamies

Jakelu Oikeusministeriö, Lausuntopalvelu.fi –kautta

Tiedoksi TEM MAKO Työvoiman maahanmuutto- ja kotouttamisyksikkö, Sonja Hämäläinen
TEM AKO Kohtaanto ja kasvu, Jan Hjelt

VN/10364/2022-TEM-37

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: